

Ibid. *Dalmatius Caesar*. Non addit Parmens. ms. *filis*, quam vocem subiungit Scaliger verbo *reliquerat*.

Col. 500. *Jacob Nisibenus*. Eodem, quo mortuus est Constantinus, anno, nulla de obsidione Nisibis injecta mentione, in chronico Dionysii Jacobitarum patriarchæ Jacobus ipse ex hac vita migrasse dicitur: Anno 649 (Græcorum, qui cum Dionysian. 338 concurrunt) *decessit Constantinus Magnus, divisio inter ipsius filios imperio. Vixit autem annos 65, tenuitque imperium annos 33. Hoc eodem anno S. Jacobus Nisibis episcopus ex hoc sæculo migravit*. Ita et chronici Edesseni auctor, cl. Assemanio interprete, anno 649 obiit *S. Jacobus Nisibis episcopus*. Et potest ille quidem annus eum hoc ipso, ad quem refert Hieronymus, convenire, si annos Domini ex Eusebiana vulgo apposita recensione, tametsi falsa ad Dionysianam exigas. Quod vero aiunt, eodem illo Constantinum obiisse, ex Eusebii exaggeratione oratoria, et supputandi ratione in vita ejus adornanda fluxit, et suo loco superius expositum est. Caterum de liberata Jacobi precibus Nisibi, copiose Theodoretus agit hist. eccl. I. II, c. 30, et Philostorgius lib. III, c. 23. Adverbum sæpe in Parmensi ms. non habetur.

Ibid. *Constantius bellum fratri*. Differabat Pontæcus gestum ad subsequentem proxime annum, fratrum Augustorum quartum, quod nos ma-
limum cum alius libris et Scaligeri recensione revocare ad tertium, tametsi hunc ille cum Abrahamitico num. 56 supra bis millesimum trecentessimum comparat. Sane dubitare non licet, quin coss. Acindyno et Proculo confiteri: id quod Socrates lib. II, c. 4, testatur, eoque impudentius Zonaras, consentientibus in idem tempus Sozomeno, Philostorgio, et reliquis qui historiam eam narrat. Quia etiam de mense, aprile nimirum, partim ex eorumdem testimoniis, partim ex cod. Theodos. I. III de *dilatationibus*, et I. III de *advoc. fisc.* jam constat. Ab eo itaque tempore quo fratres regnare ceperunt, Feliciano et Titiano coss. post tres fere interregni menses a patris morte, ut suo loco notatum est, atque adeo circa septemb. ejus anni, ad aprillem ejus quem dicebamus consulatus Acindyni et Procli, biennium mensesque septem intercedunt; ac tertius ille, ex quo filii Constantini imperium obtinebant, annus agebatur. Exaggerat proinde Zozimus, qui Constantem ait *toto triennio* fratris inimicitias dissimulasse. Caterum quod dicitur Constantinus *juxta Aquileiam*

letam Alse occisus, fere persuadet cognomine fuisse olim fluvio Alse oppidum: nisi si quorundam librorum verior est lectio, *juxta Aquileiam Alsam*: certum est enim, Victore teste in epitom., *occulsi cadaver projectum in fluvium cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileia*.

Col. 499. *Vario eventu*. In Parmensi mss. *adversum Gollos*: item altera ab hac periocha male *Audens pro Audæus*: tum *hæresis Audiana*, ab Audio nimirum, ut aliis dicitur. Vide Niephorum lib. XI, c. 14. De terræ motibus, quorum mentionem auctor interserit, dicemus quarto ab hoc anno pluribus.

Ibid. *Franci a Constante*. Adscribit num. 2357 Scaliger, eam recensionem ait unius anni prochronismo laborare. Pontæcena hæc igitur, atque adeo nostra, que altero ab eo numero assignat, peccet in contrariam partem unius anni metachronismo. Atqui male identidem Abrahamiticis cum imperatorum annis Scaligerum comparasse, ostensum est alias: in hoc autem gesto sciens peccat; neque enim quod certo certius est, diffidit Constantio in et Constante n coss. contigisse: et eum tamen non quintum, ut revera est, auguste eorum dominationis, sed quartum annum enumerat. Vide Socratem, lib. II, 13, et Idæi fastos. Julius Firmicus de error. profanar. religion. imperatores alloquens: *Post occidit, inquit, templorum vicis hostes* (Francos), *propagastis imperium, et hinc tumentes ac scævientes undas calanæ oceani, et insperatam imperatoris faciém expansit Britannus*: quibus trium annorum gesta denotantur.

Ibid. *Hermogenes magister militiæ*. Seditionis historiam repete ex Libanio in *επιτομή* pag. 426. Convenit et juxta Idæium tempus: hic coss. *post Francos victos, tractus Hermogenes*.

Ibid. *Antiochia Domitium*. Atqui conceptis verbis Athanasius laudatis etiam Scaligero encenia ejus templi *επιτομή Μακαρίου και Ηρόδοτο, Ιουδαίωνος* et adscribit: et Socrates I. II, c. 8, dedicatum affirmat anno, ex quo edificari cepit, decimo. Videtur adeo noster in utriusque gesti temporibus hallucinatus, et initium quidem ædificationis debuisse anno Constantini Magni vicesimo sexto, dedicationem vero superiori huic proxime, adscribere. Scaliger eandem ferme rem dicit, sed in Abrahamiticis numeris comparandis de more fallitur.

Ibid. *Macedonius artis planariæ*. Non caret veri specie, Hieronymo, cum hæc ex auctore quopiam Græco dictaret, aliudque ageret, fucum

fecisse verbum *πικρότερον*, aut quid simile (quo *vafser* et callidæ mentis homo Macedonius dicebatur), ut illud pro *πικρότερος τέχνης*, id est, *artis planariæ*, acceperit. Non tamen pronuntiare id eum Scaligero ausim, qui *sine dubio* tale quid asserit Hieronymo imposuisse.

Col. 500. *Paulus crudelitate Philippi*. Tempus convenire, dices ab Athanasio epist. ad solitar. ubi eum, *nondum vertente anno*, prefectura sua magna cum ignominia spoliatum narrat, atque jam privatum ac ludibrio habitum, ingenti mœrore diem obiisse. Adde Gothofredum in prosopographia cod. Theodosiani.

Col. 499. *Maximus Trevitorum episcopus*. Male in Parmensi ms. *Maximianus* appellatur. Vide sis ipsiusmet Athanasii apologiam II.

Ibid. *Necessaria in Ponto*. Falso in Parmensi ms. dicitur *Diocæsarea*. Verosimillimum est, quod Scaliger conjecit, hanc Hieronymum ex Græco auctore, apud quem fuerit *χώρας τῆς Ἐκκλησίας, και τῶν ἐπισκόπων, και τῶν ἐκείν*: lectum autem ab eo *ἐπισκόπου* pro *ἐκείν*. Certe quidem Cedrenus eo sensu *ἐκείν τῶν ἐπισκόπων* dixit, et casum huicmet anno Constantii illigavit. Caterum multi per ea tempora terræ motus in oriente contigerunt, de quibus Orosius lib. VI, S. Greg. Nazianzenus carmine de rebus suis, Socrates lib. II, Sozomenus II, atque alii. Referendus huc præ ceteris Theophanes p. 11.

Col. 500. *Titianus vir eloquentissimus*. Isidorus lib. II, c. 1: *Titianus et Calvus, qui themata de Virgilio elicerunt, et deformaverunt ad dicendi usum*. Confer Gothofredum in prosopographia cod. Theodosiani.

Col. 499. *Athanasius ad Constantis*. Laborat bienni prochronismo Scaliger, qui Augustorum fratrum octavo anno hanc, ut et subsequentem periocham, illigat. Testis omni exceptione major historia acephala, gesta potissimum Athanasii continens, nuper ex antiquissimo Veronensis Ecclesiæ ms. edita, notisque illustrata inter *observationes litterarias*, tom. III, ab eo qui rei litterariæ gloriam unus apud nos sustinet, March. Scipione Maffeo. *Scriptis autem* (verba ejus historiae sunt) *imperator Constantinus de reditu Athanasii, et inter imperatoris epistolæ hæc quoque habetur. Et factum est, post Gregorii mortem Athanasius [i. expulsus] est ex urbe Roma, et partibus Italiae, et ingressus Alexandriam, Phœphi XXIV, consulibus Constantio IV et Constante III. Designatur mensis octob. dies 21, ann. Christi Dionysianus 346, in quod tempus decimus im-*

peri Constantii et Constantis annus ante duos fere menses inchoatus incipit.

Col. 500. *Dyrrachium corruit*. Superiori proxime ann. τῶ 0' Constantii assignat, laudatus etiam Scaligero Cedrenus, qui hæc isdem verbis refert Græce, quibus Hieronymo Latine. Sed par credere est, Dyrrachium, et Romam, et Campaniæ urbes non eodem plane tempore terræ motu quassatas; que cum simul comprehenduntur, possunt ad utriusque anni partem pertinasse.

Col. 499. *Magnis rei publicæ expensis*. Atque hoc gestum Scaliger non adscribit anno Constantii, nec tamen diffidit referri a Cedreno ad decimum: quod et ab Hieronymo præsumtum est, et vero proprius videtur. Confer orationem I Juliani ad Constantium, et Libani orat. XIII.

Col. 500. *Rursum Supor tribus mensibus*. Consignant omnino rectius Nisibenus hujus obsidionis tempus Cedrenus τῶ 1' εἰ, *decimo tertio Constantii anno*: et qui eundem consulatu denotat, auctor paschalis chronici, *Sergio et Nigriniano coss.* Eadem antea ratio fuerat Juliani imper. orat. et II, quibus locis tradit irripisse tunc Persas in Mesopotamiam, et Nisibin obsidisse, cum scirent Constantium in occidentem adversus tyrannos profectum. Sed et Themistio orat. XIV Zonaræ, atque alii eadem temporis notatio est; neque sane video, nisi si librarium ea culpa fuerit, quo pacto Hieronymus ab unius saltem anni prochronismo excusari queat. Scaliger tamen eo gravius peccat, qui ad precedentem, Constantii decimum refert: peccant et veteres plerique omnes libri editi, tum mss. qui annum his comparant Domini 350. Etsi enim hic revera anno fuerit juxta Dionysii computum, non erat tamen juxta auctorem nostrum, licet neque ejus, neque Eusebii esse laterculum istum, sæpe monuimus. Pro *tribus mensibus*, quibus ait Hieronymus obsidionem durasse, Vologesus tunc Nisibenus episcopus, testis *αἰτίων, centum dies* numerat.

Col. 499. *Eusebii episcopus*. Verbum *episcopus* quod desiderabatur, ex ms. Parmensi aliisque libris, sufficemus.

Ibid. *Solis facta defectio*. Nihil est hujusmodi celestium characterum notatione, que cæteris certiora omnibus esse debuissent inter auctores, vetores æque ac recentiores, magis controversum. Cedrenus anno adscribit Constantii decimo. Consentiit et Scaliger, qui visam ait esse defectionem illam Constantinopoli hora tertia matu-

tina, junii sexta, anno Christi Dionysiano 346, numero 2363, epacta tam æquabili, quam castigata 21, quæ profecto est regione diei 6 junii. Prætermitto, quod inde arguit de unius anni metachronismo Hieronymum, ejus minime rationes intellexit. Quippe vult, eum fuisse ab an. 338 Dionysiano initium Constantii auspiciatum: debuisse autem a 22 maii præcedentis 337 repetere; utrumque longius a vero, ut ex his quæ superius suis locis annotata sunt, liquet. Porro Theophanes subsequenti anno Christi Dionysiano 347, et perspicuum est ex rerum, quas narrat, contextu, eclipsin eam assignat. Probatur etiam Petavio, de doct. temp. lib. xi, qui ejus quoque anni die octobris 20 solem contendit defecisse. Sed quod facit ille, Nisibene obsidionis tempus proxime præcessisse, indicio est (si quæ dudum de ejus obsidionis anno diximus, persuadent) aliam fuisse solarem defectionem, quæ ad id temporis pertineret: facile autem rerum similitudine deceptos auctores esse.

Col. 501. *Bellum Persicam.* Convenit tempus, consententibus in hunc ann. Idacii fastis, et quod rei caput est, historica gestorum Constantii serie. Unus est Julianus imp. orat. 1, qui ante ferme triennium prælium hoc referat, ubi Magnentii tyrannidem in Gallia cepisse ait post fere ann. ab hoc prælio apud Singaram sextum, sive, quod idem est, sex annis ante Constantis mortem, prælium illud contigisse. Cujus testimonio fidem adhibere malunt Gothofredus, Pagius, Harduinus, atque alii: eum multo tamen verosimilius sit, numerice notas fuisse librorum errore corruptas, puta positum ε' pro γ' aut β', ut Valerio ad Ammian. Marcellinum, et Tillemontio notatum est. Confer itaque Eutropium in fine, et Orosium lib. vii, ut et laudatum Scaligero Sextum Rufum in brev. ad Valentem. De Nisibi autem ipsa, Bezabde et Amida, consule Cellarium geograph. antiquiq. lib. ii, cap. 13. In Parmensi. ms. *Bizabe et Amicla.*

Col. 501. *Maximus, quadragesimus, post, etc.* Cyrillo, qui Maximo successit, ab Arianis extruso, Nicephorus subrogat Arsenium, Heraclium, Hilarium. Postea Cyrillus in sedem restitutus secundæ synodo interfuit, Gratiano imperante. Quatuor vero Cyrillos, quos post Maximum enumerat sanctus tæpæ, alii improbant, quibus unum per ea tempora Cyrillum fuisse, placet. Consule anale Baronii ann. 351. In Parmensi ms. *invadunt, id est, Cyrillus, Euricius, et mox, cum a Mazimiano et ordinatione Mazimini, corrupte.*

Col. 502. *Liberius episcopus.* Marcellinus ac Faustinus presbyteri in præfat. præcum: *eo die, inquirunt, quo Liberius ad castrum proficiscebatur, clerus omnis, id est, presbyteri, et archidiaconus Felix (in ejus locum intrusus), et ipse Damasus diaconus, et cuncta Ecclesie officia, omnes pariter, præsentem populo Romano, sub jurejurando firmaverunt, se, vivente Liberio, pontificem alterum nullatenus habituros.*

Col. 501. *Romana Ecclesia. . . in hæreticam pravitatem.* Fidem suscepit Sirmii tractatam, et a Demophilo sibi expositam, quam minime hæreticam fuisse, eisdem malum eum doctissimis viris existimare. Sed hæc obiter.

Id. ibid. . . *Roman quasi victor.* Addit Scaliger ex uno Bongarsiano exemplari, grandioribus in medio litteris, *Jobeleus secundum Hebræos:* in notis autem, falso epilogismo huc referri jobeleum contendit, et culpæ Hieronymo vertit. Atqui eam minime profectam esse annotationem ex Hieronymi calamo, evincit aliorum, qui nihil simile habent, librorum consensus.

Ibid. *Magentio apud Augustodunum.* Convenit tempus, quod coss. Sergio et Nigriniano Socrates lib. ii, capp. 9 et 10, in fine, et Sozomenus, l. iv, 1, designant. Fasti Idaciani luculentius, die etiam annotata: *His coss. occisus est in Gallis a Magentio Constans, et levatus est Magentius die xiv cal. febr.* Errat itaque, qui et minimo minus Scaligero imposuit, chronici paschalis auctor, qui præcedenti anno, coss. Limenio et Catalino, factum adseribit. In annis imperii Constantis *quindecim* reseribi pro *tredecim*, Pontaeus in curis posterioribus jussit, ut supputari eos ex quo Caesar creatus est, vellet. At vero spatium hoc ipsum Eutropius, a quo hæc Hieronymus hausit, amplificat ad usque imperii annum 17. Vetrano male in Parmensi ms. *Veturinum* appellatur. Iterum Idacius in fastis, statim a Constantis morte, *Vetrano apud Sirmium cal. maii eo anno, et Nepotianus Romæ in non. jun. (levati) et pugna magna fuit, etc.*

Ibid. *Victorinus, natione Afer* (apud Vallarsii). Hæc neque in Parmensi ms. est periocha, quam Scaliger omnino respuit.

Ibid. *Romæ populus.* Ms. Parmensis, haud recte tamen, *ab Heraclia seratore perditur.*

Ibid. *Nepotiani caput pilo.* Eutropius, lib. x, cap. 11: *Nepotianus scavis exortis dignum exitum nactus est: viceisimo enim apud octavo die a Magnentianis duobus oppressus panas dedit, caputque ejus pilo per urbem circumlatum est,*

gravissimæque proseriptiones et nobilium cædes fuerunt, etc.

Col. 502. *Vetrano in apud Naissum.* Minus recte ante *Naissum.* Confer Zozimum lib. ii, c. 14, Aurelium Victorem, Idacii quoque fastos, et Socratem lib. ii, cap. 28.

Col. 501. *Magentius Mursæ victus.* Idacius in fastis: *His. coss. bellum Magnentii fuit Mursæ die 4 octobris.* Mursæ autem Pannoniæ oppidum; falluntur enim, quod et Scaliger pridem animadvertit, Socrates lib. ii, 32, et Sozomenus iv, 7, qui εροσίον Γαλλίων, *Galliarum castellanum*, dicunt. In tabulis Peutingeriæ *Mursæ major*, citra quam 10 millibus ad occasum *Mursæ minor.* Vide Zozimum, et Aurelium Victor. in epitome.

Col. 502. *Gallus Constantini patruelis.* Dicitur Idacius Cesar appellatus *id. mart.* ex quo tempore *Constantius Gallus* nominari cœpit, Victore teste. Confer Ammianum initio lib. xiv, et Philostorgium iv, 1. In Parmensi ms. *Constantii patruelis opera Cesar factus. Iste Judæus, etc.* continua serie, atque uno periocha.

Ibid. *Gallus Judæus.* Confirmat Codrenus gestum ad annum Constantii decimum quintum pertinere. Hunc tu refer laudatos etiam Scaligero, Victorem de Cæsariis, et Socratem lib. ii, 33, quibus adde Sozomenum iv, 7. De Diocæsarea, itemque Diospoli Palestine, reole sancti auctoris præfationem in Jonam.

Ibid. *Nonnulli nobilium.* Narrant hæc Galli factiora Ammianus lib. xiv, Zozimus ii, Socrates, atque alii.

Ibid. *Syriæ populis* (apud Vallarsii). Hæc autem, tametsi Italico characterè distincta, a Scaligero penitus repudiata, etiam in Parmensi ms. sunt. Adseribitur autem vulgo portentum præcedenti anno, cum Gallus Antiochiam adventaret, ut Socrates lib. ii, 28, auctor est: idque nonis maii, ut auctor paschalis chronici, Cyrillus Hierosolym. epist. ad Constantium, Theophanes, atque alii testantur. Solum Idacius in mense ablutit: *Apparuit, inquis, in oriente signum Salvatoris die in cal. februar. luna 28;* in quo et falli videtur.

Col. 501. *Magentius Lugduni.* Cum sex fere menses supra triennium imperasset, ut Zozimus lib. ii tradit, sibimet latus transfodit, ut *idus Augusti*, ut Idacius in fastis, vel iv, ut paschalis chronici auctor, vel denique die 15 ejusdem mensis, ut Socrates lib. ii, cap. 32, notat. Decentium, quem non fratrem, ut Hieronymus, sed propinquum tantummodo Magnentii Zozimus

voat, xv calendis seplesmbris ejusdem utique ann. laqueo vitam explevisse, Idacius prodit.

Ibid. *Gennadius Forojuliensis orator.* Maxill putare Scaliger, *Forensis*, potius quam ad distinctionem ejus, quem Græci εφορτασθός, id est, causarum patronum, vocant, pro gentilitio hic esse, sive pro *Foreosegianus*; nam etiam hodie vulgo *Foreense* appellantur. Sunt sane quidam mss. quorum unum et alterum Pontaeus laudat, qui *Forojuliensis* pro *Forensis* preferunt.

Col. 502. *Gallus Cesar sollicitatus.* Pontaeus exponit, Constantium variis artibus Gallum ad se pellexisse, ac demum interitus curasse. Græci quoque Scaliger laudat, μετὰ πικρον, id est, accersitum, dicunt, Idem *ob regiam indolem* eam aliis pro *egregiam* legit: multumque miratur, isthuc ab Hieronymo proditum fuisse Gallum propter regiem indolem Constantio suspectum, quem potius ob multa incivilia gesta, utque auctores alii narant, eruditatem, veordiam, perfidiam, affectatum denique impertum, jussit interfici. Erit qui his nimium de causis impressam lectionem *ob egregiam indolem*, quæ et plurimum codicum est, veriore existimet: idque volit εἰρωπῆος diei, ut illud Virgili nonissimum, *egregia conjux*, de Clytemnestra. Sed est sane verosimillius quod postmodum Scaliger conjecit, tantum non pro certo asseruisse, in Græco auctore, unde hæc excepit Hieronymus, fuisse scriptum εὐδοκῆς; δὲ τὸ βασιλεὺς γενόμενος: illum autem τὸ βασιλεὺς, quod certe tyrannidem affectare significat, pro *regia indole*, deceptum dielandi proferantia, vertisse. Pro in *Istria*, æque bene libri alii *Istrie* habent: neque, ut jactat Scaliger, idioma Hieronymianum hoc est, sed Latinum utique, et melioris note auctoribus usurpatum. Codex tamen Parmensis neutrum habet, sed *occiditur* absolute. Tempus quod spectat, Scaliger præcedenti proxime anno Constantii 17 gestum adseripsit. Et vero coss. Constantio Aug. vii, atque ipso Gallo in contigisse compertum est: sed eum Cæsarei ejus imperii quartum annum auctores eum supputant ab idibus martii, ut superius animadvertimus, consulatus autem ille in partem quoque decimi octavi Constantii, puta a calendis seplesmbris, incurrat, ut satis illud bene constat, gestum in hunc erat Constantii differendum: id quod etiam indicat sub ejus annuntium Gallum fuisse interfectum. Vide sæpe laudatos auctores hist. ecclæs. et Victorem in Cæsariis, qui a Galli morte demum post septuaginta annos republicæ curam ad unum redisse annotat.

Adde Chrysostomum quoque homil. 15 in epist. ad Philippenses.

Col. 501. *Sibanus in Gallia*. Atque hujus necem Scaliger ad precedentem annum revocat, quod longius a vero abhorret. *Lege Juliani orat. 1 ad Constantium et Victorem in Caesarius, denique Ammianum Marcellinum. lib. xv, cap. 5 et 6.*

Ibid. Victorinus rhetor et Donatus. In praefatione commentarii prioris ad Galatas: *Non quod ignorem Gaium, Marium, Victorinum, qui Romae me puero, rhetoricam docuit, etc.* Vide quae ibi annotamus.

Col. 502. *Paulinus et Rhodanus*. Antea Rhodanus scriptum erat: alii libri Rhodantem praeferrunt. Vide Sozomenum lib. iv, cap. 19 et laudatum ibi Valesio Sulpitium Severum.

Col. 504. *Petrus Casaraugustanae orator*. Abest haec a Parmensi ms. periocha. Haud scio num alii de oratore isto auctores loquantur.

Ibid. Donatus a quo supra... Montenses. Confer sancti patris epist. in nostra recensione 37, ad Marcellam, initio, et quae nos ibi.

Ibid. Julianus, frater Galli. In Scaligerana editione, culpa, ut videtur, typographorum, haec periocha desideratur. Recte porro tempus hac recensione assignatum anno Constantii decimo nono ineunte: siquidem Julianus creatus est Caesar VIII id. novembris, Arbitione et Lolliano coss. ut Ammianus Marcellinus lib. xv, cap. 8, auctor est: anni autem Constantii, ut saepius notatum est, ducunt a septembre initium. Ammiano consentit Idacius in fastis; auctor vero paschalis chronici, et fasti Siculi mensem dicunt proxime precedentem, sive VIII id. octobris, quod licet rationibus nostris minime officiat, non tamen probatur.

Col. 503. *Antoninus monachus... brevi libello*. Primum obtinet locum tomi secundi nostrae hujus editionis. Annum quo scriptus liber est, diximus Christi 374, aut sequentem. Parmensis ms. in futuro, *capitabinus*, quod pronuntiationis est mendum.

Col. 504. *Reliquiae Apostoli Timothei*. Ex eorum numero, qui vulgo Apostoli audiunt, Timotheum non fuisse, apertum est quod Primasius in cap. primum epistol. ad Philippenses, quae incipit, *Paulus et Timotheus servi Jesu Christi*, planissime statuit, cum dicit: *Omnis Apostolus servus, non omnis servus Apostolus*. Sed sicut Epaphroditus a Paulo Apostolus Philippensium dicitur: sic vocare quandoque amant scriptores

veteres generali vocabulo Apostolos, qui ad gentem aliquam Christiana fide imbuendam missi sunt. Porro haud recte in Parmensi ms. *Constantinopoli inventa, pro Constantinopolim inventa, legit.*

Col. 502. *Liberius episcopus*. Huc refer Theodoretum hist. eocl. lib. ii, cap. 16, atque illud cumprimis insigne responsum Liberii ad Constantium, malle se ecclesiasticas leges servare integras, quam habere Romae domicilium.

Col. 503. *Magna Alamannorum copiae*. Gestum confert in sequentem Constantii annum Scaliger, quod et minus probabile est, et est certe contra veterum librorum fidem. Commissa est pugna circa Julium mensem, adeoque circa hujusce anni decimi noni finem. Porro quod huc refert doctus vir Zoizimum, lib. iii, cap. 3, non videtur animadvertisse, eum vel exaggerare praeter modum, vel librario mendo premi: in numericis notis, ubi ait, sexaginta millia Alamannorum deleta, cum sex tantum millia referat Ammianus Marcellinus lib. xvi, cap. 12, octo Libanius in orat. funeb. et ante pugnam non nisi 30 aut 35 millia, iisdem testibus, fuerint.

Col. 503. *Saraceni in monasterium*. Atque hoc Scaliger gestum anno subsequenti viceesimo Constantii adscripsit.

Col. 504. *Constantio Romam ingresso*. Ingressus est Romam Constantius, consule se IX, et Juliano II, ut Idacius in fastis testatur, IV cal. maias: quae annum utique imperii ejus viceimum, uno alteroque mense ultra medium, denotant. Hieronymus ipsemet lib. de viris illustribus, cap. 7: *Constantinopolim viceesimo Constantis anno ossa Lucae cum reliquiis Andreae Apostoli translata testatur*. Adeo manifestum est, falli Scaligerum, qui reliquiarum translationem istam in annum insequentem, Constantii viceimum primum, differt: et, quod mirum est magis, de metachronismo, quem ipse admisit, recensionem hanc arguit. Qui ino citius uno circiter mense, sive die v. non. mart. ut idem iterum Idacius notat, reliquiae ille Constantinopolim invectae sunt. Sed et in eo multum Scaliger hallucinatur, quod contendit Novam Romam, sive Constantinopolim, non Romam *ἐν ὅσῳ*, seu veterem, tunc ingressum esse Constantium. Hieronymum autem male *ὡς novam* preternasisse, quod erat in Graeco scriptore, unde accepit, *Νέα Ῥώμη*. Nam neque ex Graecis haec hausit, pater, neque sane ad aliam quam veterem urbem Romam, hanc nimirum Italiae nostrae, tunc temporis

venisse Constantium, auctores alii omnes, et cumprimis Ammianus Marcellinus lib. xvi, significat. Quid quod triumphum ibi egit, et vota 35 edidit, laudato saepius Idacio teste, ac per triginta fere dies urbis magnificentiam est admiratus? Ceterum de reliquiis illis vide Philostorgium lib. iii, cap. 2, in eumque Gothofredum, denique et Pagium dissert. hypatica, p. 257.

Col. 503. *Nicomedia terrae motu funditus eversa*. Contigit utique Datiano et Cereale coss. vel v. cal. septembres, ut Socrates; vel ix, ut Ammianus Marcellinus sentit. Agebatur tamen etiamnum annus viceimus primus Constantii, qui, ut saepius notatum est, ab ipso septembre inchoatur. Falso itaque Scaliger, cui auctoris nostri rationes haud satis perspectae erant, prochronismum illi unius anni imputat. Aurelius quoque Victor in Caesariis cap. 16, circa finem, tradit constratam terrae motu Nicomediam sua etate, Cereale consule: ut male rationes subduxerit auctor paschalis chronici, qui in consulum insequentem Eusebii et Hypatii confert. Porro quas Hieronymus vicinas urbes ex parte vexatas, Idacius alius centum quinquaginta civitates dixit, nisi si cubat in numericis notis mendum. De Nicomediae ruina exstat Libanii monodia, et Marcellinus comes eam tradit fuisse ab Ephremo diacono elegiacis versibus expressam.

Ibid. Paulinus Trevirorum episcopus. Adscribit precedentem proxime anno Scaliger. Ms. Parmensis in *Pithya* pro *Phrygia* legit.

Ibid. Evantius eruditissimus... Chrestus. Pontaeus legerat *Cretus*: unus apud Scaligerum ms. *Charistus* habet, alii *Carestus*. Nostram lectionem cum alii etiam editi libri, tum Parmensis ms. probat. Evanthius, alius Engraphius dicitur, cui et commentarius in Terentium, olim Donato adscriptus, tribuendus videtur.

Ibid. Synodus apud Ariminum. Notior historia est, quam ut verbo explicem. Scaliger, qui referri huc jubet Hieronymi dialogum contra Luciferianos, ex eo ait manifesto colligi, consules huic chronico exemplo Eusebii adscriptos fuisse. Somnis quippe suis usque adeo delectatur: neque animadvertit, quae consulu praenotantur saepius in eo dialogo acta ipsa Concilii preferri. Nos hic eadem urgemus, quibus argumentis Eusebium consulum paria operi suo non attexuisse, jam evicimus. Sed erit inferius iterum dicendi haec de re locus.

Col. 504. *Honoratus ex praefecto praetorio*. Abest a Parmensi ms. haec periocha. Luculentissime autem Idacius in fastis sub Eusebio atque Hypatio consulis: Ipso, ait, *anno primum processit Constantinopoli praefectus Urbi nomine Honoratus die tertia idus decembris*. Anni igitur Constantii viceimo tertio jam ineunte: ex quo manifestum est falli Scaligerum, qui gestum illigat proxime precedenti viceimo secundo. Neque ejus rationes juvat aut nostras imminuit chronici paschalis auctor, qui in *idus septembris pro decembre* posuit: nam et falsus in eo est, et ab eo scilicet mense anni Constantii inchoantur. Adito Socratem lib. ii, cap. 41, initio, et Sozomenum lib. iv, cap. 23. Eidem anno recte Gratiani ortus assignatur.

Col. 503. *Hilarius cum opud Constantinopolim*. Quae hinc sequuntur ad Julianum usque, Pontaeus cum anno Constantii viceimo quarto gesta omnia comparaverat: Scaliger e contrario omnia, postremo excepto, cum precedente proxime viceimo tertio. Neuter bene, quamquam eodem ms. interque nititur auctoritate; est enim dissidentium invenit incerta fides, quam licet ab, et satius erat ad historiae veritatem exigere. Praeterquam quod nec exiguo numero sunt, quos ipse Pontaeus laudat, mss. libri, qui priora quatuor haec gesta ad Meletium usque cum viceimo tertio Constantii, reliqua cum subsequente anno componant: quorum sane potior nobis auctoritas fuit, maxime codicis quoque Parmensis suffragio accedente. Sane Hilarium ad Gallias rediisse sub anni vulgaris Dionysiani 360 finem, aut sequentis initium, prope certum est. Illud vero tempus in fere medium viceimum tertium Constantii incurrit. Confer, si lubet, sancti antistitis vitam a Benedictinis adornatam, ejusque praefixam editioni operum.

Ibid. Macedonius Constantinopoli pellitur. Auctor paschalis chronici ad hunc annum: *Macedonius episcopus CPolitinus propter multa ipsius propria crimina excoctatus est, in locum ejus subrogatus Euloxius mense Andynwo (januario), die 27. praesentibus, etc.*

Col. 504. *Constantinopoli ecclesia maxima*. Hoc scilicet anno, consulis Constantio x et Juliano III, *ἔφ' ἀνεκαταστάθη τῶς Φεβρουαρίου μηνός, quinto decimo die mensis Februarii*, teste, quem et Scaliger laudat, Socrate lib. ii, c. 43. Luculentissimus auctor paschalis chronici: *Hoc anno, mense peritio (februarii) die 15, magna ecclesia Cons-*

tantinopolens dedicata est. Et paulo post: Encenia magna Ecclesia celebrata sunt anno tricesimo quarto plus minus, ex quo fundamenta Constantinus Victor Augustus jecerat. Acta sunt autem illius encenia his consiliis, xvi calendis martias, qui diss est mensis peritii 14. Legendum utrobique videtur 13. Vide Cangium, si lubet, in Constantinopoli christiana.

Col. 503. *Meletius Sebastie Armeniorum. Dudum laudatus auctor fragmenti de rebus Athanasii, ex Veronensi codice, sub consulatu Tauri et Florenti, circa hujus anni initium: Apud Antiochiam, inquit, Arianae haereses ejicientes Paulinos de ecclesia, Meletium constituerunt, quo nolente eorum male menti consentire, Euzoium presbyterum Georgii Alexandrini ejus loco ordinarunt.*

Col. 504. *Gallia per Hilarium. Eodem recidit quod habet codex Parmensis, Ariana perfidia: viliose apud Scalgerum, Arminiensis, etc.*

Col. 503. *Constantius Mopsocrenis. Obiit isidem consiliis Tauro et Florentio iii non. novembris (ut Idacius, Soerates, Cedrenus, atque alii testantur), adeoque exacto jam anno Augustalis imperii vicesimo quarto, qui in septembrio desinit. Annum autem etatis quadragesimum quintum, quem Hieronymus supputat, vixdum inierat, siquidem, ut notat Julianus, orat. 1, Gallicano et Basso coss. idibus augustis est natus. Paria habent Eutropius, Victor in epitome, et Soerates. Modo laudatus auctor fragmenti de rebus Athanasii, num. 6: *Quarta die, inquit, mensis eyae* (haec vel novembris postrema est, vel decembris prima) *praefectus Gerontius nuntiavit mortem Constantii imperatoris, et quod solus Julitius tenuit universum imperium. Porro alii pro Mopsocrenis, Mopsuestiam dicunt: Ammianus, lib. xxi, et Aurelius Victor cum Hieronymo, ejus huc refer epist. 60 ad Heliodorum num. 15.**

Col. 504. *XXXVIII. Julianus. Quantum a decembris initio, solido intermedio anno, ad vi calendis julias intercedit. Minus adeo recte Scaliger habet mensibus octo. Subjuncta verba cum uncinis neque Parmensis ms. neque melioris note libri alii agnoscent.*

Col. 503. *Juliano ad idolorum cultum. Notatum Scaligero ex ipsiusmet Juliani epist. ad Alexandrinos, hunc fuisse annum undecimum, ex quo ad idolorum cultum sese converterat. Male Pontacus legerat, ab idolorum cultu converso, etc. Ibid. Georgio per seditionem. Accuratissime,*

ut nihil supra, laudata saepius historia de rebus Athanasii: *Audito (Constantii obitu) cives Alexandrii et omnes contra Georgium clamaverunt, eodemque momento sub custodia illum constituerunt, et fuit in carcere ferro vincatus ex praedicto die eyae 4 usque ad 27 ejusdem mensis (id est, 23 decembris), diebus 24. Nam 28 die ejusdem mensis mane pene omnis populus illius civitatis perduxit de carcere Georgium, necnon etiam comitem, qui cum ipso erat insistentem fabricae Dominiace, quae dicitur Casarium, et occiderunt ambos, et eorum corpora circumdixerunt per mediam civitatem: Georgii quidem super camelum, Dracontii vero homines funibus trahentes; sic injuriis affectos circa horam 7 diei utriusque corpora combusserunt. Vides horam denique ipsam annotatam. Tum, paucis interjectis: *Post dies autem tres, methir 14 (februarii 8), datum est praecipitum Gerontio praefecto ejusdem Juliani imper. necnon etiam vicarii Modesti, praecipiens episcopus omnes factionibus antehac circumcisos et exsiliatos reverti ad suas civitates et provincias. Haec autem littera sequenti die methir 15 proposita sunt; postmodum autem, et praefecti Gerontii edictum propositum est, per quod vocabatur episcopus Athanasius ad suam reverti Ecclesiam. Et post dies 12 hujus edicti propositionis Athanasius visus est apud Alexandriam, ingressusque est ecclesiam, eodem mense methir die 27, ut sit ex ejus fuga Syriam et Hilarii temporibus facta, usque ad reditum ejus Juliano... methir 27, etc.**

Ibid. *Eusebius et Lucifer. Alibi occitis, etc. e quorum verborum regione Scaliger in Bongarsiano codice vetustissimo invenit scriptum, Gorgoniam dicit ab Germania, et Cynatum de Gabata.*

Ibid. *Prohaeresius, sophista Atheniensis. Hoc nomine per id temporis honorificentissimos rhetores compellabantur. Proheresio autem πρὸν ῥήτορας ὑπόθετον εἶπε, ut Nazianzenus canit. Eum vivere desiisse quinque post Juliani mortem annis, Eunapius tradit: qui tametsi Christianorum hostis infensissimus, summa illi omnia tribuit.*

Ibid. *Ecclesia Antiochia... ubi a quodam simulato. Christianos, ad creandam huic nomini invidiā, caedis auctores Libanius dixit: cuius locum profert etiam Sozomenus lib. vi. Qui interfuertur huicmet expeditioni, Eutropius et Ammian. Marcellinus, non usque adeo conveniunt: ille ab hostili manu: hic nihil de hoste, sed, incertum subita equestris hasta, perfossus*

imperatorem narrat. Nec memorat hostem Zozimus; sed utique Victor in epitome, ab uno ex hostibus, et quidem frigente, conto percutitur. Christiani scriptores rem incertiorum faciunt: noster videtur a Sexto Rufo accepisse. In Parmensi ms. vox conto desideratur.

Id. *ibid... anno etatis 32. Uno minus Soerates lib. iii supputat, in quo et falsus est; Julianus ipsemet epist. 31 ad Alexandrinos, quam scripsit ultimo vite suae tempore, triginta duos annos natum se dicit; totque Ammian. Marcellinus lib. xxv, c. 3, et Eutropius verbis altero et tricesimo notant; hic diem quoque addit, vi cal. julias. In veteri saepe laudata historia de rebus Athanasii: *Olympus autem idem praefectus, mense mensore, 26 die, consiliis Juliano aug. iv et Sallustio, nuntiavit, Julianum imperatorem esse mortuum, et Jovianum christianum imperare. Quod dicitur Hieronymo Prinicieris, idem est atque primus: et Ammiano quidem Marcelliano, domesticorum ordinis primus Jovianus appellatur.**

Ibid. *Jovianus rerum necessitate. Sanctus ipse pater, laudatus etiam Scaligero, lib. de locis Hebraicis, Achad, urbs regni Nemrod in Babylone. Porro Hobravi hanc esse dicunt Mesopotamiae civitatem, quae hodie vocatur Nisibi, a Lucullo quondam Romano consule obsessam captamque, et ante paucos annos a Joviano imperatore Persis traditam. Reliquas Mesopotamiae provincias, Arzenenam, Maxoenam, Zabdicenam, et Corduenam Ammianus Marcellinus libro laudato memorat: qui et iniquas pacis conditiones, quemadmodum Eutropius atque alii, deflet. Videsis tamen ea de re S. Gregorium Nazianenum in epist. ad Philipp. cap. 2, Augustinum de civit. Dei lib. iv et v, denique Rufinum lib. ii, 1.*

Col. 505. *Synodus Antiochia. In Parmensi ms. omissionis anomonionque. Confer Pontaci notas in calce libri.*

Ibid. *Jovianus cruditate. Eutropius, a quo noster hausit: *Multi, ait, exanimatum opinantur nimia cruditate; inter eorumdem enim epulis indulserat: alii odore cubieculi, quod ex recenti tectorio calcis grave quiescentibus erat: quidam nimietate prunarum, quas gravi frigore adoleri multas jussert. Decessit imperii mense 7 (rescribendum 8; sunt enim ab ejus electione vi cal. julias, ad diem obitus, quem statim notat, supra solidos menses septem, dies viginti unus), quarto decimo cal. martias etatis, ut qui plurimum ac minimum tradunt, tertio et tricesimo anno. Confer**

Ammianum quoque, et Victorem in epitome, Soeratem lib. iii, Sozomenum vi, etc. Dadas-tana Galatiam inter et Bithyniam est oppidum.

Id. *ibid. Jovianus... post quem. Tricesimo ferme die, ut ait Soerates, postquam ipse Augustinus est nuncupatus. Ammianus lib. xxxi scribit v cal. aprilis; Idacius autem et chronici paschalis auctor ante diem iv cal. aprilis, dicunt.*

Ibid. *Valentinianus egregius alias. Opponit Hieronymo Scaliger Victoris testimonium in epitome, infestus tamen villis, maximeque avaritia, cuius punitor ipse fuit acer. Sed falsa lectione Schotti deceptus ipse est; legendum enim omnino ibi cum mss. omnibus libris infestus pro infestus, ut et cupitor pro punitor, quod et Arulzentius in notis ad eum locum pluribus evincit. Hic Apollinaris Laodicensis. In Parmensi ms. tota haec periocha desideratur.*

Ibid. *Terra motu facto per totum. Nihil dubium quin terra motus ille idem sit quem Ammianus lib. xxiv describit, consule Valentiniano primo cum fratre Valente. Innumis porro nos in notis ad vitam S. Hilariionis, num. 40, eundem illum denotari ab Hieronymo verbis: *Et tempestate terre motu totius orbis, qui post Juliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos, quo loco, nisi nos ea fallit opinio, facile pro Juliano legendum Joviani erit. Constatit certe lucentius, voluisse etiam Hieronymum, primo, non altero anno Valentinianus celeberrimum toto orbe terre motum adscribi, ut quod alterius tamen anni nota hic apponitur, incertis amanuensis culpe tribuendum videatur. Major in eo scrupulus est, quod voluit, hunc ipsum innoti commentario 5 in c. xv Isaiae, quem ait s. pater in sua infantia contigisse. Ea de re videsis quae ibi annotata sunt et quae in vita uberius disputantur.**

Ibid. *Procopius, qui apud. Faetum consignat Idacius in fastis vi cal. junias: auctor paschalis chronici xi cal. julias hujusmet utique anni. Confer Ammianum lib. xxvi, c. 7 et seqq. Zozimum lib. iv, Philostorgium ix, etc.*

Ibid. *Romanae Ecclesiae tricesimus quintus. Liberio, qui viii cal. octobris obiit, ut Faustinus et Marcellinus in Libello precum testantur, Damasus cal. octobris ejusdem, quae in diem Dominicam incidebat, ordinatus est. Anastasium et veteres alios pontificum catalogos non moramur.*

Id. *ibid. Romanae... Et post non multum. Am-*

mianus quoque *basilicam Steidini* vocat lib. xxvii, c. 3; Socrates lib. iv, c. 29, *Enobis*, Parmens. ms. *Steidinium*. Alii *basilicam Liberii*. Sed et Ursinum recentiores nonnulli docti viri *Ursicinum* dicere amant. Vide laudatum Ammianum locum, in eumque notis Valesii, Rufinum præterea lib. ii, 10; Socratem iv; Sozomenum vi, etc. In subsequenti periocha plus habet ms. Parmens. *Byzantiū baptizatus*.

Ibid. *Valens ab Euloxis Arianorum*. Fasti Idaciani, auctor paschalis chronici, et Socrates lib. iv, 11, *die ix cal. sept.* consignat, Lupicino et Jovino cons. quibus hic certe annus Valentiniani imperii designatur. Confer tamen quæ sub sequenti proxime annotatione observamus.

Ibid. *Tanta Constantinopoli est orta tempestas*. Eidem anno Valentiniani tertio hanc, ut et subsequentem periocham Scaligeri edilio comparat. Quod est quidem proprius ad verum: nondum tamen id quod res est, monstrat. Veteres enim prius hooce gestum præcedenti proxime inaugurationi imperatoris Gratiani trium fere mensium spatio anteposunt. Auctor paschalis chronici scribit: *Deum Constantinopoli grandinem saxeam depluisse mense desio*, hoc est junio. Idacius quoque in fastis, *die iv nonas julias* id ail contigisse, et Socrates: *Sexto nonas julii, grando immense magnitudinis, instar lapidum, cecidit Constantinopoli*. Eidem Gratianum imperatorem postea renuntiatum ix cal. sept. produnt. Est itaque verosimile, luxatum hic fuisse a libraribus Hieronymianum textum, iisque hoc esse *ἄριστον πρὸς τὸν* culpe tribuendum.

Col. 506. *Apud Atrebatas lana e celo*. Corrupte in Parmensi mss. *Apud Trabatas Gallie civitatem lana, etc.*

Ibid. *Hilarius Pictaviensis*. Innuimus paulo superius, ubi de ejus reditu in Gallias, mortem his temporibus, anno Christi Dionysiano 368, aut certe subsequentis initio consignandam. Scaliger biennio anticipat, sive anno illigat Valentiniani tertio. Adito s. patris vitam, ejusdem editioni operum præfixam.

Ibid. *Nicaea quæ sæpe ante corruerat*. Proceubuit v idus octobris, secundo Augustorum consulu, quod tempus in eorum imperii annum quintum ex parte incidit. Scaliger autem non hanc modo periocham, sed et consequentes duas cum quarto imperatorum componit, ipsuque adeo agonem Cpolitatum, quem tamen referri a Cedreno ad septimum, non diffidetur.

Col. 505. *Athanasius rex Gothorum*. In Parmensi ms. *Natalicus*. Scaliger gestum præcedenti proxime anno adscribit. Certe per id temporis, sive ultimo demum belli Gothici anno, regnare Athanasium cepisse, ex Isidori chronico colligere est. Prosper recensionis huius nostre favet, qui sub tertio Augustorum consulu hæc refert, quæ totidem, ut assolet, verbis ab Hieronymo describit.

Col. 506. *Eusebius Verollensis*. Diem obisse anno Christi Dionysiano 370 qui cum septimo Valentiniani concurreit, recepta doctis chronologis sententia est. Ac nititur quidem isto eum primis Hieronymiani chronici testimonio, quod in perisque omnibus cum editis, tum mss. libris ad hunc plane modum atque annum recitatur. Verum Scaliger cum præcedente proxime Valentiniani sexto contendit, atque eo quidem ineunte, siquidem et subsequentes reliquis quatuor periochas, ad Valentini usque tyrannidem, eadem numerica nota comprehendit. Baronius e contrario quod sentiat, annos Valentiniani et Valentis in Hieronymi chronico ab eo supputari, qui eorum inaugurationem subsequitur, hooce testimonio isdemque rationibus utitur, ut Eusebii mortem differat in subsequentem Dionysian. 371, Valentiniani et Valentis octavum. Confer Theodoretum hist. eccl. lib. v, cap. 1. Adde et Tillemontium, si lubet.

Ibid. *Constantinopoli Apostolorum*. Chronici paschalis auctor hujusmetanni consulis adscribit, tametsi Valentiniano *τὸ εἰσαχθὸν* pro *τῆς* dicat, vocare *αἰσθητικὸν*, ex a. d. v idus aprilis. De recta vocabuli *martyrium* significatione superius diximus.

Col. 505. *Maximinus præfectus annonæ*. Dicitur Rufino *Maximus*, quemadmodum et in aliquot legibus compellatur, quas laudat Gothofredus in prosopographia. Scaliger quoque, et nonnulli Hieronymiani codices sic vocant. Tempus quod spectat, ex Ammiano Marcellino lib. xviii, c. 1, prope certum est. Olybrium tunc Urbis præfecturam gessisse, cum præfecto annonæ Maximino commissum est illud in malefocos iudicium. Hoc autem anno, Gratiano iterum et Probo consulibus, Olybrius præfectura Urbis decesserat. Hæc tota causa est, cur de bienni saltem metachronismo Hieronymus a Valesio in notis ad Ammianum locum reprehenditur. Iudicium ea de re penes lectorem esto. In Parmensi ms. non additur *Romæ* nomen, sed absolute est, *plurimos nobilitum occidit*.

Ibid. *Valentinus in Britannia*. Ita eum auctores plerique appellant: Scaliger *Valentinianum* mavult cum aliis libris et Zozimo, ejus geminum huic locum laudat. Periocham porro istam, ut et subsequentem cum præcedenti proxime anno comparat. Historiam ab Ammiano repete lib. xxviii, cap. 3.

Col. 506. *Presbyter Sirmus* [al. *Sirmi*]. Subnectit Parmens. ms. ignotam libris aliis periocham ad hunc modum: *Læx datur; nobilitate deleta, ut nono gradu jangantur*. Quæ bonæ procul dubio notæ sunt; sed ut pro Hieronymianis habeantur, satis argumentorum non suppetit.

Col. 505. *Saxones casi Deusione*. Ad præcedentem proxime annum, iv consuluus Valentiniani et Valentis, refert Cassiodorus, quocum facit et Scaliger. Ammianus autem triennio adhuc citius, sive ad eorumdem Augustorum consuluatum iii revocat, cui et assentiri Valesius mavult ea de causa, quod hæc nimirum investigare sibi ille proposuerat. Pro ad *Usonem*, Scaliger uno verbo *Deusione* legit, quam omnino fuisse contendit urbem, aut locum in finibus Francorum et Saxonum circa Rhenum. Erit fortasse, qui fluvium Usam in Britannia designari pulet. Vide quæ Pontacus pro impressa lectione disputat. Insignis hæc de re locus est Orosii l. vii, ex istis, ut videtur, Hieronymi delibatus: *Valentinianus Saxones, gentem in oceani littoribus et paludibus incitis sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, eruptionem magna mole meditantem, in ipsiis Francorum finibus oppressit*.

Col. 506. *Burgundiorum octoginta ferme millia*. Atque hæc Cassiodorus, itemque Idacius in fastis cum eodem Valentiniani et Valentis iv consulu comparant, quorum et Scaligero rationes probantur. Ammianus e contrario ut Saxonum, de quibus modo, ita et Burgundionum *Augustus ter consulibus* cladem assignat. Eum adito l. xviii, c. 3. Scaliger *quod nunquam pro quot legit*.

Ibid. *Cleareus præfectus Urbis*. Ejus, ut et aquaeductus ab eo extracti meminuit Socrates lib. iv, c. 8. Supersunt et multæ ad eum Libanii epistolæ. Corrupte in Parmensi Cleapeus vocatur.

Ibid. *Alexandrie vicissim ordinatur episcopus*. Toties laudata historia et Veronensi ms. vulgata de rebus Athanasii in fine: *Defuncto autem Athanasio 8 pachon mensis* (id est, maii 3 anni Dionysiani 373), *ante diem quintum dornettomis sue*

ordinavit Petrum episcopum de antiquis presbyteris, qui in omnibus eum secutus gessit episcopatum. Vides omnique recte tempus cum decimo Valentiniani anno dudum inchoato congruere.

Ibid. *Melania nobilissima mulierum*. Perperam cum apud Scaligerum et Pontacum, tum in aliis ferme omnibus libris erat, *prætoris tunc Urbani*, ut eam dignitatem Melanias filiolus tunc gessisse diceretur, id quod et falsum est, et a veri specie omni distat immane quantum. Corroximus proinde nos *prætori*, ut sensus sit, Melaniam filium suum prætori Urbano dereliquisse, ut qui pupillorum curam ex officio genere debebat, puerulo de tutore provideret. Quod ait Rufinus invectivar. l. ii, hunc de Melania locum de *exemplaribus suis erasisse* (Hieronymum), *cum actus suos vitisset districtioris disciplinae feminæ displicere*, fidem non meretur. De eo quod neptem Marcellini consulis eam vocat, non *filiam*, dictum alias, et disserit etiam Pontacus. Unum movet nos, quod inmitit edmo Rufinus, scriptum olim, seu tunc temporis, duntaxat fuisse, *parculo filio Romæ derelicto*, neo verbo tenus *prætoris tunc Urbani* mentio esset, cui filius fuerit commendatus. Certe S. quoque Paulinus epist. 29 hoc maxime miratur, ac laudat in Melania, *quod in magna licet potentissimorum et clarorum propinquorum Romæ copia, nemini parculum suum verbo, ut dicit solet, atendum, erudiendum, tuendum mandavit*.

Col. 507. *Post Auxenti seram mortem*. S. ipse Ambrosius, epist. 44, ann. 382 scripta ad Theodosium: *Laborem quia etiam nobis indicendum putavimus, non pro ITALIA, quæ jam dudum ab Arianis quietæ et securæ est, nec ulla hereticorum perturbatione vexata*. Parius habet in Luc. lib. ix, c. 32: *Estus omnes quibus ITALIE populus per Judaicæ olim et Arianæ proximæ savitatis incendia coquebatur, sereno jam spiramine temperantur*.

Ibid. *Aquileienses clerici*. Quam libri alii editi omnes, et cum Parmensi ms. pars maxima ignorat, Scaliger ex uno ms. periocham aliam textui assuit, quæ ita habet: *Theodolus miserabilis presbyter, dum odersus conscientiam favoris sui sacrificia Deo offerre audeat, in mediis precibus eliditur*. Ego nihil minus ab Hieronymi calamo profectum existimo. Ignota ipsa quoque historia est.

Col. 508. *Quia superiori anno Sarantæ*. Evicimus ex hoc loco, quem in contrarium partem urgebat Scaliger, consulum paria minime omnium fuisse ab Hieronymo, ut neque ab Euse-

bio, chronico operi attestata. Enimvero quod consulum mentionem hoc demum anno facit, quo nulli creati sunt, ea nimirum causa est, quod novum hoc erat aque insolens, adeoque et memoria dignum: cum e contrario consulum paria, ut parum ad rerum historiam, illa nihil proposito suo conducere. Recole quae hac super re uberius disputata sunt initio ejusmet libri pag. 34 et 79.

Col. 507. *Valentinianus subita sanguinis eruptione*. Ammianus ait, *erumpente subito sanguine*. Item Hieronymus, epist. 60, ad Heliodorum, sive epitaph. Nepotiani num. 15: *Valentinianus vastato genitali solo, et inultam patriam derelinquens, vomitu sanguinis extinctus est*. Vide quoque ibi annotamus. Exspiravit xv. cal. decembres, anno imperii secundo et decimo, ut ait Ammianus, minus centum dies, coss. Gratiano III et Equitio: quae temporis nota Hieronymianis rationibus optime consonant. Pro *Brigitione* Parmensis, ms. *Brigitio* legit: rectior scriptura est *Bregitio*, quemadmodum tabula Theodosiana, itinerarium Antonini, notitia imperii, Ammianus, atque alii praeferrunt.

Ibid. *Apollinaris Laodicensis*. Neque isthaec Italico characteri descripta periocha nec pone sequens, *Eutropius presbyter, etc.* in Parmensi ms. habentur. Scaliger quoque eas respuit.

Ibid. *Valens lege data ut monachi*. Apud Scaligerum, *legem dedit, ut monachi militarent*, reliquis verbis quae subnectuntur, *volentes fustibus jussit interire*, praetermissis. Addit autem et Prosper, qui Hieronymum describere amat, *volentes fustibus necentur*.

Ibid. *Photinus in Galatia moritur*. Ita Pontaeus pro *inductum*, quod antea obtinebat, in curis posterioribus rescribi *Judaicum*, jussit. Testatur et Scaliger, nullum librum esse scriptum eorum quos ipse viderit, qui non habeat *dogma Judaicum*. Sane quod Elionis atque Artemonis cum primis deliria instaurabat, Judaicum dogma jure merito dixeris. Vides autem de Photino diatribas Petavii, Sirmondi, Larroquani, Petri de Marca atque aliorum. Quae subnectuntur verba, *qui multa continentia et ingenii bona uno superbia malo perdidit*, Scaliger praeterit: notat vero in uno Petav. ms. ad oram libri e regione subsequentis e periochae, *Basilus Casariensis, etc.* haberi. Quae manifesta luxatio est loci, qui recte in plerisque aliis omnibus libris ad Photinum, quem unice spectare potest, refertur. Austustamen est Isaacus Vossius referre ad Basilium,

et calumniam hinc struere Hieronymo, quod famam sanctissimi episcopi lacerarit. Mera id genus convicia, nec merentur verbo refutari. Prosper eorum verborum loco habet, *a quo Photinum dogma, Paulo Sanosateni et Artemonis de quibus supra dictum est, conceptum auctoribus*.

Ibid. *Alamannorum triginta circiter millia*. Strenue hallucinatur Basnagius, qui in notis ad Prosperum monet, eadem hanc referendam ad annum Constantii 20, ductaque Juliani Alemanni esse illatam. Enimvero Ammianus Marcellinus ἀγγλων; auctor hocce anno, *Gratiano quater et Merobasde coss.* et quidem autumno *vergente in hiemem*, victoriam de Alemannis apud *Argentariam* refert. Victor quoque in epitome cap. 47: *Hic* (Gratianus) *apud Argentariam oppidum Galliae triginta Alamannorum millia in bello extinxit*. Sequenti anno, qui cum Christi Dionysiano 378 concurrit, inivit sextum consulatum Valens: in quod tempus, qui nuper magno conatu doctus vir eam victoriam conferendam contendit, veror ut satis recte Ammianus, ad quem provocat, sensum pereceperit. Neque vero diffiteor, illum lib. xxxi, cap. 10, antequam superatos apud Argentariam Alamannos dicat, primum notare anni ejus autumnum, et quidem vergentem in hiemem: deinde mentionem Lentientium facere, qui Rhenum *februarii mense* transmittere moliebantur. Sed non ideo alterum huic gesto annum assignat, sed Lentientis Alamannici populi occasione, retextit belli causas, unde *clades exitiale primordium sumpsit*. Contextus conferendus est, ut rem lineas. Quamquam et ibi mancus locus est, deque mendolocus suspectus, ubi *februarii mensem* nominat.

Ibid. *Florentinus et Bonosus*. Idem qui *Florentinus* in epistolis, quas ad eum Hieronymus dedit, appellatur. Vide epistolae 4 et 5 in recensione nostra, in quibus de Bonoso item et Rufino.

Ibid. *Gens Illyriorum Gothos vocat*. Equidem Gothorum istam in Romanum solum trajectionem biennio antequam Hieronymus, Valente v et Valentiniano juniore Aug. coss. qui annus est Christi Dionysianus 376, Ammianus lib. xxxi, cap. 4, itemque Idacius in fastis consignat. Atqui noster non illud temporis, quo transvecti sunt ad Romanos, sed cum postea ducum, et cum primis Maximi avaritia rebellare compulsi sunt, notat. Scaliger praecedenti proxime anno gestum acaeset, jubetque in notis omnino huc referri capita 34 et 35 libri v (dixisset imo iv Socratis.

Ibid. *Lacrymabile bellum in Thracia*. Commissa pugna est vidus augusti, quod prodit Ammianus lib. xxxi, cap. 12, Idacius in fastis, Socrates lib. iv, cap. ultimo, atque alii. Idem Ammianus Bacurio et Cassio, qui sagittarios et setarios regebant, exiti causam imputat, quod *inerti discessu primordia belli fecerint*. Imperatorem quod spectat, unus est Libanius ad orat. Theodosium, qui eum, cum posset aufugere, maluisse dicit hostibus circumfusum pugnando occumbere. Reliqui magno numero scriptores, Hieronymo (qui paria his tradit epist. 60 ad Heliodorum, paulo superius laudata) consentiunt, fuisse illum sagitta transfixum, ad villule cujusdam casam (ἀγροῦν Cedrenus vocat, de quo nomine superius ad Constantium M. mortem dictum est) deportatum, ibique a persequentibus reique insciis barbaris concrematus. Illi auctor noster nonnisi quatuordecim annos imperii attribuit, Victorem in epitome, ut videtur, secutus, qui et solos quinque menses anni ejus decimi quarti numerat. Constat vero, ab ejus imperii initio, quod est, ut suo loco ostendimus Joviano et Varroniano coss. v. cal. aprilis, rite consignatum, ad hunc obitus sui diem v. idus augusti, se sextum et Valentiniano secundum coss. supra annos quatuordecim, menses quatuor et dies aliquot, quibus potius est regno, intercedere. Id ipsum luculentissimo testimonio, Cyrillus monachus, vetus auctor, qui S. Euthymii vitam conscripsit, editus a Benedictinis Parisiensibus analectorum Graecor. tom. I, confirmat: *Nondum, inquit, expleto quinto mense, sexto consulatu elatus impius Valens, exercitumque in barbaros Thracias depopulantes ducto... irruentes barbari ipsum incenderunt, nondum completo primo anno ab Euthymii ortu*. Omnino igitur Quintilem, sive Julium eum dixisse voluit, quem dixit *quintum mensem*, quo Valens, exeritu in barbaros ducto, profligatus est. Si enim nondum actus erat annus ab *Euthymii ortu*, sive quod idem sonat, exiguum deerat explendo spatium, ille, ut cap. 7 dicitur, *natus est... mense augusto, quarto Gratiani consulata*.

Ibid. *Ab Urbe condita usque*. Quae hinc subsequuntur ad finem usque libri ἀναρτασθησας, omnes in Parmensi ms. desiderantur. Scaliger istam duntaxat ab Urbe condita, cum subjuncta expositione, quae Italico characteri notata est, in textum recepit, utpote vere Hieronymianam: ceteras quae hic et in aliis plerisque libris subnectuntur, ipse etiam in calce notarum, ex

antiquissimo Bongarsiano ms. exhibuit, sed tanquam ab aliena manu postmodum adjectas exulare a reliquo contextu jussit. Pontaeus de his satis multa, quae consuluisse non abs re erit. Nos in eam procliviores sententiam sumus, quae ipsimet Hieronymo illas attribuit. Certe coheret ita sibi atque invicem respondent, ut uno perturbato numero, totum Hieronymi ipsiusque Eusebii computum corrumpi necesse sit. Quem sane errorem Scaliger, hic etiam errat, ubi pro annis quadringentis viginti septem, qui sub *Augustis et Caesaribus* numerantur, solos computat quadringentos viginti quatuor; unde non 1131, quam sanctus pater proposuit, sed duntaxat 1128 summa consurgit. Et audet tamen ille hallucinationem hanc suam Hieronymo culpae vertere: quom emendare dum studeat, novo errore cumulat, volens spatium *sub regibus*, non solis 240, sed 243 supputari: et minorem tamen eum numerum poni ab Eusebio a Pallibus primis ad refugium, non diffiteor. Jam vero quoniam hoc anno concluditur Hieronymi chronicon, Valente vi et Valentiniano juniore ii coss. isque annus in appposito *annorum Domini* lateculo, non qui agebatur vere vulgaris Christi juxta Dionysium ex eruditorem omnium consensu 378, sed 381 adscribitur: revocandum est in memoriam, quod alias nec semel accepta occasione monuimus, eum laterculum non fuisse ab Eusebio, atque adeo neque ab auctore nostro huic operi attestum: quamquam tot revera anni a 52 augusti, cui Christi natalem diem adscribunt, juxta eorum rationes ex succedentium imperatorum annis, et serie, rite suppleantur.

Ibid. *A Moysae et Caeopae*. Legerat Pontaeus 1834, rescribi autem in curis posterioribus jussit, superaddita centenaria nota, 1935. Falso utrumque, ut et quod Scaliger descripsit, 1990; neque enim alius revera fuit Hieronymi computus, quam annorum 1890, ut nos excedimus. Quippe terminus a *Mose et Caeopae*, annum vite Mosis octagesimum signat, et qui cum eo concurrit, imperii Caeopis quadragessimum quintum. Id erit cum aliis locis, tum ex praelatione Eusebii manifestissimum: *A nativitate, inquit, Abrahae, usque ad Mosen, et egressum Israel ex Aegypto, computantur anni 505... Similiter a Nino et Semiramide, usque ad Mosen et Caeopem, anni 505. Et paulo superius: A 80 autem anno Mosis, et egressu Israel de Aegypto, rursus ad superiora conversus, usque ad primum annum Abrahae, re-*

peries annos 305, quos similiter a 45 anno Cæcropis usque ad Ninum et Semiramim Assyriorum principes supputabis. Igitur si ab annis 2993 (quos s. pater ab Abraham, et regno Nini et Semiramidis, usque ad chronici sui finem, colligit) demantur anni 505 (qui a nativitate Abraham, et a Nino et Semiramide, usque ad Mosen et Cæropem, ab Eusebio colliguntur), omnino a Mose et Cærope, usque ad chronici hujusmet finem, anni remanebunt 1890. Tot fuisse ab Hieronymo supputatos, res quam exposuimus, evincit. Accedit vero, quod eandem annorum summam præferunt codices mss. alique chronographi, teste Pontaco in notis, quas omnino, ut huc referat, auctor sum. Nam quod maluit ille nihiloscilicet rescribere 1935, hallucinatio est hominis cætera diligentissimi, quam nuperus auctor observationum ad chronicon Prosperante nos coarguit his præcipue verbis, que huc libet referre: Pontacus loco citato etiam hoc addit, quod idem num. 1935 annorum etiam subducuntur ex illis quinque calculis, quos supponit auctor in præfatione, a Cærope, a captivitate Trojæ, a prima olympiade, a secundo Darii, et a decimo quinto Tiberii, usque ad annum 1° Valentis. Sed ad hanc

rationem respondeo, hoc certissimum esse, si ex Pontaci hypothese, primus calculus a Cæropis anno primo deducatur, quod tum ex quinque illis calculis idem ille 1935 annorum numerus subducatur. Verum hoc non est id, quod hic in questionem venit. Probandum enim Pontaco erat, quod illorum quinque calculorum primus qui a Cærope deducitur, ab imperii ejus primo, et non ab imperii ejus anno quadragesimo quinto exclusive, in illa, de qua loquitur, Eusebii præfatione, ab Hieronymo Latine versa, repetatur. Contrarium autem experiri potuisset, si quantitatem primi illius intervalli, a Cærope ad captivitatem Trojæ, considerasset. Nam in illa præfatione, et in illo, quem respicit, loco, expressis verbis legitur, a Cærope ad captivitatem Trojæ, anni 329. Et si huic primo calculo reliquos quatuor calculos, ibidem determinatos, adjeceris, subducetur, non ille numerus 1935 annorum, sed genuinus Hieronymi num. 1890, demptis scilicet Cæropis 45 prioribus imperii annis.

Ibid. Ab Abraham et regno Nini. Perperam in Bongarsiano apud Scaligerum codice 2315. De collectionibus ab Adamo et diluvio dictum satis abunde alias.

